

Беззубов Д. О., к.ю.н., доцент,
Мостовик О. С., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ АГРАРНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

У національній економічній теорії немає чіткого розуміння і розмежування понять «інститут» та «інституція», що відкриває широке поле для досліджень. Інституції є правилами, а інститути – утвореннями, які структурують економічну взаємодію агентів ринку. Саме інституційний «грунт» є фундаментальним стимулом соціального й економічного поступу. Проте недостатність розроблення теоретико-методологічних підходів щодо формування ефективних, адекватних розв'язанню проблем вітчизняного аграрного ринку інституцій свідчить про об'єктивну необхідність проведення досліджень інституціонального забезпечення.

Досліджуючи розвиток ринку та його інституціональну структуру, потрібно усвідомити і розуміти, що нинішні зміни зумовлені еволюційністю системи ринкових відносин, а головне – закономірностями суспільно-економічного буття. Тому трансформація аграрної економіки в частині розбудови ринкового механізму включає зміни інституцій та інститутів. Уцьому суть еволюційності процесу, який продукує подальшу інституціоналізацію агроекономічної системи до ринкових умов із набуттям усіх необхідних атрибутів (ринок землі, ефективна інфраструктура, партнерські організації підприємців тощо).

Створення системи ефективних інститутів ринку в аграрній сфері економіки передбачає модифікацію, запозичення і трансплантацію норм, традицій, установок, організацій до умов національного аграрного соціуму. Зазначені процеси називаються інституціоналізацією [1, с. 89]. Проте даний процес не завершено, сформований лише загальний інституціональний каркас ринку, а організаційно-економічний механізм взаємодії інститутів не набув ознак ринковості.

Сьогодні мають місце різні позиції щодо оцінок стану вирішення піднятої проблеми, але інституціональні умови здійснення аграрної реформи виявилися визначальними у формуванні ринкових інститутів.

Розвиток інститутів аграрного ринку неможливо забезпечити без системної інституціональної модернізації відносин на селі. Аграрна реформа, яка продовжується в Україні й спрямована на підвищення ефективності аграрного ринку, є проявом фундаментальних інституціональних змін. Як зазначають автори навчального посібника з

проблем розвитку аграрного сектору економіки, першочергової модернізації й функціонального удосконалення потребують такі інститути, як власність, регулювання ринку та підтримка виробників, організація і розміщення виробництва, контрактація та договірні відносини, ціноутворення й інфраструктура, землеробство та землекористування. Важливим залишається поліпшення техніко-технологічних характеристик виробничої й обслуговуючої підсистем, що дасть змогу знизити рівень трансакційних витрат [2, с. 76]. Складовою державної політики у цьому напрямі має стати забезпечення високої культури відносин із укладення-виконання контрактів і захисту прав власності.

У забезпеченні розвитку інститутів аграрного ринку держава повинна враховувати: рівень соціально-економічного розвитку села; законодавчі норми; норми ментальності; рівень трансакційних витрат; особливості розподілу інформації між учасниками ринкового процесу; засади міжсекторного партнерства (можливості кластеризації).

Для забезпечення прискореного розвитку, за певних умов, інститути можуть бути запозичені в іншому інституціональному середовищі. Проте такі інститути (трансплантовані) не завжди приживаються, що впливає з практики аграрних перетворень. Для запобігання дисфункціональності запозичених інститутів держава повинна керуватися вимогами середовища, в яке вони трансплантуються. Розвиток інститутів аграрного права як елементу теорії держави і права має спрямовуватися на розв'язання проблем ефективності аграрного бізнесу, дотримання прав і контрактних відносин, підвищення рівня соціально-економічного розвитку села [3, с. 12].

Ефективне функціонування аграрного ринку та аграрної сфери економіки в цілому визначаються ступенем розвиненості його інститутів. Інституційні перетворення розглядаються сучасною інституціонально-економічною наукою як найважливіша умова ефективності ринкового реформування економіки.

Проведені аграрні реформи виявили особливості трансформаційного періоду. Привнесені штучні умови без наявності належного інституційного забезпечення не дали достатніх економічних результатів. Причини негативних наслідків реформ полягають у відсутності підготовлених заходів; недооцінці впливу неформальних інститутів – звичок, традицій; значній інертності розвитку суспільства; недостатньому рівні знань і правової освіти.

Література

1. Аграрне право: підруч. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.
2. Мельничук О. Ф. Законодавство та право в агропромисловому комплексі України: навч. посіб. / О. Ф. Мельничук, Н. М. Опольська. – Вінниця:

«Едельвейс і К», 2011. – 334 с.

3. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / за ред. В. В Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – С. 171.

УДК 347.1 (043.2)

Гелич А. О., к.ю.н., доцент,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Бокоч І. М., старший викладач,
Київський університет права НАН України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ САМОЗАХИСТУ У КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Захист цивільних прав, свобод і охоронюваних законом інтересів посідає надзвичайно важливе місце у механізмі правового захисту. Будь-яке право, свобода, законний інтерес мають цінність, якщо вони можуть бути реалізовані та захищені [4, с. 1]. Традиційно склалося, що порушені права і свободи повинні захищатись державними або іншими компетентними органами. Але ні суспільство, ні законодавець не виробили такого ефективного механізму, який би дозволив забезпечувати оперативний і адекватний захист прав і законних інтересів особи в усіх випадках [5, с. 22]. У зв'язку із цим, важливу роль відіграє неюрисдикційна форма захисту, яка передбачає дії юридичних і фізичних осіб із захисту своїх цивільних прав, здійснюваних ними самостійно, без звернення у компетентні (юрисдикційні) органи [2, с. 10]. Сюди, зокрема, включають самозахист.

Досліджуючи наукову літературу, можна зробити висновок, що немає однастайності в розумінні поняття «самозахисту». Так, В. П. Грибанов, М. І. Усенко, В. О. Рясенцев під самозахистом цивільних прав розуміють здійснення уповноваженою особою дозволених законом дій фактичного порядку, спрямованих на охорону його особистих або майнових прав та інтересів [3, с. 117; 10, с. 51; 7, с. 265]. Г. Сverdлик, Є. Страунінг вважають, що самозахист являє собою дії, спрямовані на захист від порушення своїх цивільних прав у позадоговірних відносинах, а також деякі дії, спрямовані на захист своїх прав у договірних відносинах, наприклад, притримання речі. Самозахист можливий лише у випадку порушення конкретного цивільного права [8, с. 40]. Ю. Г. Басін під самозахистом розуміє односторонні дії заінтересованої особи, що допускаються законом та спрямовані на те, щоб забезпечити недоторканність права й ліквідацію наслідків його порушення [1, с. 36-37].

Щодо законодавчого визначення, то ст. 19 ЦК передбачає право особи